

Chopin's Fantasie, opus 49

De neoclassicistische periode begon in de klassieke muziek rond 1760, en duurde tot begin negentiende eeuw. In reactie op de Revolutie in Parijs en de bewegingen in de andere kunsten, ontwikkelde ook de klassieke muziek zich in de richting van Romantische idealen. Beethoven, vaak gezien als de heraut van de Romantiek, was vervuld van de idealen 'vrijheid, gelijkheid, broederschap'. Ook de typisch Romantische begrippen *Weltschmerz* en *Sehnsucht* werden gretig overgenomen door componisten die, hierop gebaseerd, zeer expressieve muziek zouden schrijven. Romantische gedichten van onder meer Goethe vormden, direct of indirect, de inspiratie tot allerlei fantasierijke stukken. Moest een componist in het neoclassicisme gestructureerde muziek schrijven, waarin slechts in tweede instantie plaats was voor expressie, in de Romantiek achtte de componist de structuur een stuk minder belangrijk. In plaats van sonates en nette variatiereeksen schreef een componist *Préludes*, *Nocturnes*, *Ballades*, *Fantasieën*, *Improvisaties*. Deze stukken kenden weliswaar nog altijd enige vorm van structuur – één van de aspecten die de kwaliteit van muziekwerken weerspiegelt, en bovendien iets wat de luisteraar houvast biedt in de muziek.

Chopin was een kind van zijn generatie. Geboren in Polen uit een Franse vader en een Poolse moeder vertrok hij rond zijn twintigste naar Parijs, waar hij veel Poolse muziek schreef (die hij in zijn jeugd uitgebreid had leren kennen) – expliciet, door Poolse stukken als *Mazurka's* en *Polonaises* te schrijven, en impliciet, door sterk Poolse thema's in bijvoorbeeld zijn *Pianoconcerten* te verwerken. Weliswaar schreef hij enkele, ogenschijnlijk gestructureerde werken (vier sonates, drie voor piano en een voor cello en piano, en twee pianoconcerten), de meeste van zijn composities zijn redelijk vrij van vorm. In een losse structuur werkte hij zijn lang uitgesponnen melodieën vrij tegen elkaar uit. Zijn *Fantasie*, opus 49, is de culminatie van zijn improviserende en expressieve kwaliteiten.

Het stuk vangt aan met twee korte thema's, die op elkaar reageren, en een derde, minder kort thema, dat daarna klinkt. (Zie hiernaast in het originele handschrift, het begin van de *Fantasie*.) In de beperkte ruimte van de inleiding, en de geringe lengte van deze thema's, is de inleiding een kleine fantasie op zich, die vredig eindigt. Dit thema keert niet meer terug in het werk, en vormt tonaal tevens een tegenstelling met wat komen gaat. Het scharnierpunt lokt een nieuw thema uit, iets groots. Eerst aarzelend, maar snel momentum winnend, versnellend, luider klinkend. Ook hieruit komen nieuwe ideeën voort. De stortvloed aan thema's gaat langs veel verschillende toonsoorten, zodat het stuk

instabiliteit (en daarmee een grotere dynamiek en expressie) veinst. Geregeld vinden

onverwachte modulaties plaats en ook de thema's wisselen soms sterk van ritme en karakter, wat het grillige karakter van een fantasie onderstreept. Maar de *Fantasie* is niet alleen de weerspiegeling van de vrije Romantische expressie van thema's, het stuk is ook gestructureerd. De thema's reproduceren elkaar, en zijn tegelijkertijd nauwgezet tegenover elkaar gezet, zodat de compositie voldoende afwisseling biedt van dramatische en statige, theatrale en virtuoze thema's, met in het midden een rustige episode – met weer nieuwe gedachten. Dan keren de onrustige, instabiele thema's in gewijzigde vorm terug, zodat tegelijkertijd aan het instabiele karakter (zowel tonaal als qua ordening) én de wens om structuur, houvast van de luisteraar, wordt voldaan. De vorm van de *Fantasie* neigt hiermee naar een vrije interpretatie van de sonate. De rustige episode wordt vlak voor het einde, kort, gememoriseerd, zodat ook dit kalme intermezzo ontwikkeld wordt, deel blijkt van de compositie, voordat het stuk onverwacht in een geheel andere toonsoort en stemming eindigt in een lang naspel. Zo combineert Chopin structuur en vrijheid in een bijzonder muziekstuk, zijn grootste compositie in één deel en, wat mij betreft, een van de hoogtepunten in zijn oeuvre.

Dit essay is met toestemming van de auteur overgenomen van <http://roelweerheijm.blogspot.com/2009/05/chopins-cellosonate.html>